

kario rekonstrukcinių piešinių, kuris padarytas remiantis atlaso medžiaga. Rankraštyje nupieštas 321 dirbiny iš 13 vietovių Lietuvoje ir 8 Baltarusijoje, sukomponuotas 53 lentelėse. 111 daiktų iš Senienų muziejaus Vilniuje. Yra specialus skyrius pavadintas „Mitologija“, kuriame 11 lentelių, sfragistikos ir rašytiniai šaltiniai patalpinti 3 lentelėse. Viena lentelė skiriama etnologijai.

Atlaso autorius Karlas von Šmitas gimė Livonijos bajorų šeimoje apie 1795 metus. Visą gyvenimą dirbęs valstybinėse Rusijos imperijos įstaigose, savo karjerą pradėjo 1813 m. karine tarnyba. Po dalyvavimo kare su Napoleonu, 1825 m. iš jos pasitraukė ir likimo blaškomas dirbo įvairiuose Rusijos imperijos miestuose – Orenburge, Revelyje (Taline), Vilniuje, Kėdainiuose, Švenčionyse, Druskinukuose, Kretingoje. Mirė Karlas von Šmitas 1876 metais Kaune.

Jo darbas *Necrolithuanica* įdomus ne tik istoriografiniu požiūriu, bet yra ir XIX a. Lietuvos archeologijos istorijos paminklas, kuris, reikia tikėtis, bus išspausdintas ir užims deramą vietą tarp kitų tautų panašaus pobūdžio darbų.

ARCHIVE DOCUMENTS on CARL von SCHMITH

BY ALGIMANTAS KATILIUS

It should be noted from the outset that this is not an independent research – it only presents some archival material as a supplement to Jan Peder Lamm's article on Carl von Schmith.

Schmith's work in the field of Lithuanian archaeology has long been known to specialists, but, the data relating to his biography, are scarce. Therefore recently discovered archival records are of interest as they shed some light on this issue. The file of Carl von Schmith, kept at the Lithuanian State Historical Archive (LVIA), was compiled in 1866, when he resigned as a teacher of German at the secondary school of Švenčionys (LVIA. F.567. Ap.3. B.1645). The 1866 file contains a record of his service (and a certificate, based on it) in the period 1813-1866. So far these are the main documents of Schmith's biography. The file presents information not only about his resignation from the post in Švenčionys but also about his new job at the Vilnius Museum of Antiquities.

The other file deals with Schmith's work in Kretinga. In his capacity as chief of the customs office he used to contact people travelling from Klaipėda, and illegally received books, newspapers, articles on the subject of numismatics, etc. for himself and possibly even helped other people. In the autumn of 1848 activity of Schmith's was disclosed and a criminal action was brought against him. The materials of the proceedings are preserved in the office archive of the Governor-General of Vilnius (LVIA. F. 378. P/S. 1848. B. 170).

Its 265 pages comprise documents from September 27, 1848 until March 31, 1856; they deal with Schmith's arrest, the course of investigation, imprisonment in Kaunas and Vilnius, the court martial's sentence and his serving time for the offences. The file contains his wife's letters and much information about his collections and the library, consisting of ca. 2,000 items. On the whole, the materials of the file characterize Schmith as an ardent bibliophile and collector (he

collected various antiquities, minerals and even butterflies). Some facts, recorded in the file, indicate both the sphere of his interests and certain achievements. The sentence passed by the court martial has been published (*Baltų archeologija*. 1996. Nr. 2(9). – P. 14-16).

In addition to these two files of the LVIA, there are some more sources, supplying information about Carl von Schmith. After leaving Švenčionys he settled in Kėdainiai. A note from of the director of the management of the people's schools of Kaunas (dated August 16, 1866) to the education warden of the Vilnius province provides same evidence about Schmith's activity in Kėdainiai. In the library, previously owned by Count Maryan Czapski, were found two boxes of minerals, belonging to a school in the Kaunas district. These minerals had been presented to the school by the University of Vilnius on October 27, 1826 – a catalogue of the minerals, attached to the collection, had been signed by the Rector of the University. As the collection was in a state of disorder, Schmith was entrusted to examine the minerals and put the collection in order. As a result of his analysis Schmith stated that according to the University's catalogue 66 of the rarer minerals were missing, and 97 minerals, originally not belonging to the collection, had been added. On July 26, 1866, he made up a two-sheet catalogue of the additional minerals in the collection (LVIA. F. 567. Ap. 4. B. 1145. L. 1-21). In the letter of June 30, 1869, the director of the management of people's schools of Kaunas informed the education warden of the Vilnius province that two boxes of mineral collections had been sent to the address of the Second non-classical gymnasium of Vilnius. They had been presented by Carl von Schmith to the gymnasium of Kėdainiai in 1863 (LVIA. F. 567. Ap. 4. B. 1145. L. 24).

Schmith intended to stay longer in Kėdainiai. He was allowed to settle in the premises of the former gymnasium of the town free of charge; his duty was to take care of the remaining State property there (LVIA. F. 567. Ap. 4. B. 1045. L. 5).

In the collection of the Public Library of Vilnius (F. 46), kept in the Manuscript Department of the Vilnius University Library (VUB RS), there are some documents about Schmith's work in the Vilnius Museum of Antiquities, where he was head of the Department of Archaeology. One of the major records is the Department account of the year 1868, written in his own hand (VUB RS. F. 46-28. L. 6). Some other documents deal with Schmith's resignation from the Museum of Antiquities and his intention to sell the library his books on numismatics (F. 46-33. L. 109, 163, 164). The author has prepared an article on Schmith's work in the Vilnius Museum of Antiquities.

A catalogue of the coins and medals of the Museum of Antiquities, compiled by Schmith, is kept in the Library of the Lithuanian Academy of Sciences (MAB F. 22-31).

The above-mentioned archival records are significant for research on Carl von Schmith's biography.

Archyviniai dokumentai apie Karlą von Šmitą

ALGIMANTAS KATILIUS

Iš karto būtina pasakyti, kad tai ne atskiras straipsnis, o tik papildymas Jano Pederio Lamo straipsniui, kuriame aptarsime archyvinius dokumentus apie Karlą von Šmitą.

Acheologams jau senokai žinomi Karlo von Šmito darbai iš Lietuvos archeologijos, bet iki šiol nedaug buvo žinoma jo biografijos faktų. Dėl to surasti archyvuose dokumentai padeda užpildyti šią spragą.

Lietuvos valstybiniame istorijos archyve (LVIA) saugoma Karlo von Šmito asmens byla, sudaryta 1866 metais, kada jis atsisakė Švenčionių gimnazijos vokiečių kalbos mokytojo vietos (LVIA. F.567. Ap.3. B.1645). Šioje byloje yra 1866 m. sudarytas tarnybos formuliaras (formuliarinis sąrašas) ir vėliau pagal jį surašyta pažyma, kuriuose yra žinių apie K. von Šmito tarnybą nuo 1813 m. iki 1866 m. Tai kol kas patys svarbiausi dokumentai K. von Šmito biografijai. Šioje byloje taip pat yra žinių apie jo pasitraukimą iš Švenčionių gimnazijos vokiečių kalbos mokytojo vietos ir įdarbinimą Vilniaus senienų muziejuje.

Būdamas Kretingos muitinės viršininku, K. von Šmitas per keliaujančius asmenis iš Klaipėdos nelegaliai parsisiųsdavo sau reikalingų knygų, laikraščių, numizmatikos ir kitų daiktų, o kartais, galbūt net padėdavo pašaliniams asmenims. 1848 m. rudenį ši jo veikla buvo atskleista ir jam buvo iškelta baudžiamoji byla. Šios bylos medžiaga išliko ir laikoma Vilniaus generalgubernatoriaus kanceliarijos fonde (LVIA. F.378. P/S (Politinis skyrius). 1848. B.170). Tai stora 265 lapų byla, kurioje sukaupti dokumentai nuo 1848 m. rugpjūčio 27 d. iki 1856 m. kovo 31 d. Čia galima surasti žinių apie K. von Šmito suėmimą, bylos tyrimo eigą, kalinimą Kaune ir Vilniuje, karinio teismo priimtą sprendimą, baudmės atlikimą. Byloje yra K. von Šmito žmonos laiškų, daug informacijos apie jo sukauptą biblioteką, kurią sudarė apie 2000 knygų ir kolekcijas. Apskritai iš šios bylos medžiagos akivaizdu, kad K. von Šmitas buvo aistringas bibliofilas ir kolekcionierius (rinko įvairias senienas, mineralus ir netgi drugelius). Tad šioje byloje užfiksuoti faktai leidžia mums spręsti apie K. von Šmito domėjimosi objektus ir netgi kai ką galima spręsti apie atliktus darbus. Karinio teismo sprendimas paskelbtas spaudoje (Baltų archeologija. 1996. Nr. 2(9). – P. 14-16).

Be šių dviejų aptartų bylų LVIA galima surasti ir daugiau medžiagos apie Karlą von Šmitą. Pasitraukęs iš Švenčionių gimnazijos, jis apsigyveno Kėdainiuose. Ką veikė Kėdainiuose sužinome iš 1866 m. rugpjūčio 16 d. Kauno liaudies mokyklų direkcijos direktoriaus rašto Vilniaus mokyimo apygardos globėjui. Buvusioje grafo M. Čapskio bibliotekoje buvo aptiktos dvi dėžės netvarkingai sudėtų Kauno apskrities mokyklai priklausiusių mineralų, kuriuos šiai mokyklai 1826 m. spalio 27 d. perdavė Vilniaus universitetas. Prie šios kolekcijos buvo rastas universitete sudarytas mineralų katalogas, pasirašytas universiteto rektoriaus. Karlui von Šmitui buvo patikėta peržiūrėti ir sutvarkyti šiuos mineralus. Patikrinęs kolekciją, šis nustatė, kad pagal universitete sudarytą katalogą trūksta 66 retesnių mineralų, o pridėti 97 universiteto rinkiniui nepriklausę mineralai. 1866 m. liepos 26 d. K. von Šmitas sudarė šių pridėtų mineralų naują dviejų lapų katalogą (LVIA. F.567. Ap.4. B.1145. L.1-21). 1869 m. birželio 30 d. Kauno liaudies mokyklų direkcijos direktorius savo rašte Vilniaus mokyimo apygardos glo-

bėjui pranešė, kad į Vilniaus 2-ąją realinę gimnaziją išsiųstos dvi dėžės dar 1863 m. Karlo von Šmito Kėdainių gimnazijai padovanotos mineralų kolekcijos (LVIA. F.567. Ap.4. B.1145. L.24). Kėdainiuose K. von Šmitas bandė įsikurti ilgesniam laikui. Jam buvo leista nemokamai apsigyventi buvusios Kėdainių gimnazijos rūmuose, kad prižiūrėtų čia likusį valstybės turta (LVIA. F.567. Ap.4. B.1045. L.5).

Apie K. von Šmito darbą Vilniaus senienų muziejuje duomenų galima surasti Vilniaus universiteto bibliotekos rankraštyne (VUB RS), kur laikomas Vilniaus viešosios bibliotekos fondas (F.46). K. von Šmitas buvo Vilniaus senienų muziejaus archeologijos skyriaus vedėju. Vienas iš svarbiausių dokumentų - tai jo paties rašyta 1868 m. darbo ataskaita (VUB RS. F.46-28. L.6). Iš kitų dokumentų sužinome apie K. von Šmito darbo pabaigą Senienų muziejuje ir ketinimą parduoti numizmatikos veikalus bibliotekai (F.46-33. L.109, 163, 164).

Į Lietuvos Mokslių akademijos biblioteką (MAB) pateko K. von Šmito sudarytas Vilniaus senienų muziejaus monetų ir medalių katalogas (MAB. F.22-31). Paminėti archyviniai dokumentai yra svarbūs, tyrinėjant Karlo von Šmito biografiją.